

VAT-verkoston iltapäiväseminaari

Asumisen tukea asiakkaan muuttuvien tarpeiden mukaan. Tampere 4.2.2020

Yhteistyössä ViaDia Pirkanmaa ry:n ja Pyöröovesta ulos -hankkeen kanssa.

Paikalle kokoontui n. 20 henkeä lähinnä järjestöistä ja lisäksi rikosseuraamuslaitokselta ja Tampereen kaupungilta. Pekka Matilainen ja Markku Rautiainen avasivat tilaisuuden ja toivottivat osallistujat tervetulleiksi.

Pekka Matilainen, ViaDia Pirkanmaa ry:n toiminnanjohtaja kertoi alkuun, että ”tuen annostelu” – termi on alkujaan professori Juho Saaren muotoilu, mutta ehkä löytyisi vielä parempikin termi? Kilpailutuksissa määritellään aina palvelutuotannon sisältö: kuinka paljon tukea millekin asiakasryhmälle annetaan? Tällainen malli ei ehkä kuitenkaan vastaa asiakkaan vaihtuvaan tuen tarpeeseen parhaalla mahdollisella tavalla. Miten osattaisiin kohdistaa tuki oikein, niin että ei tuhлата resursseja turhiin asioihin, mutta asiakas saa oikean määrän tukea – vaikka ei itse osaisi pyytää apua.

ViaDia Pirkanmaan Kadulta kotiin -hanke asuttaa kaikkein vaikeimmin asutettavia ihmisiä, usein suoraan kadulta tai vankilasta. Asuntoja on 25 asunto ensin -periaatteella. Asunnot ovat hajasijoitettuja ja tuki viedään kotiin. Asuminen tapahtuu omalla vuokrasopimuksella eikä siihen liity päihitteettömyyden vaatimusta. Lisäksi rangaistusaikaista työtoimintaa on ViaDialla laajennettu Vilppulan vankilan kanssa. Pitkäaikaisvangeilla on nyt oikeus korkeampaan palkkatukeen, koska rangaistusajalta lasketaan työttömyyspäiviä.

Johanna Kantanen Kadulta kotiin -hankkeesta kertoi, että ViaDialla tuen annostelu tarkoittaa jatkuvaa tuen tarpeen arviointia ja tuen räätälöintiä tarpeen mukaan. Alkuun pyritään pitämään tiiviimpi jakso eli tapaamiset asiakkaan kanssa viikottain. **Case 1:** Asiakas vapautui vankilasta äkillisesti ja asunnottomana. Hänelle saatiin hankittua ViaDian välivuokra-asunto. Asiakkaalla oli pitkäaikainen alkoholiongelma ja pitkä asunnottomuustausta ja hän alkoi käydä vapaaehtoisena ViaDialla. Puoli vuotta sujui hyvin. Kun alkoholinkäyttö alkoi, naapureilta tuli häiriöilmoituksia ja häiriöiden takia asuminen jouduttiin lopettamaan. Asiakkaalla ei ollut luottoa viranomaisiin eikä motivoitunut hoitamaan Kela jne. paperiasioita. Hän meni katkolle ja hänelle löydettiin uusi asunto alueelta, jossa siedetään paremmin häiriöitä. Kun hän ei juomapatkien aikana tullut tapaamiselle, häntä etsittiin kaupungilta ja saatettiin moneen kertaan kädestä pitäen katkolle. Alkuun tehtiin paljon asiakkaan puolesta (Kela-hakemukset, katkolle viemiset jne.), nyt asiakas on itsekin aktivoitunut hoitamaan omia asioita.

Case 2: Kylmäkoskelta vapautunut vanki sai asunnon ViaDialta. Asiakas aloitti myös kuntouttavassa työtoiminnassa. Alkuun sujui todella hyvin, sitten alkoi tulla poissaoloja, kun käyttämien alkoi uudelleen. Asiakas suuttui, kun hänelle kerrottiin, että naapureilta tullut valituksia levottomasta elämästä. Hänelle oli tulossa uusi lyhyt tuomio. Lopulta asiakas suoritti uuden tuomion Kylmäkoskella ja hänelle kirjoitettiin uusi vuokrasopimus ViaDialla. Asiakas ei edelleenkään ollut rehellinen eikä sitoutunut työskentelyyn kovin hyvin. Isännöitsijöitä kannustetaan raportoimaan asumisen ongelmista matalalla kynnyksellä, jotta tieto ongelmista saataisiin heti ja tukea voitaisiin tarvittaessa pyrkiä lisäämään.

Keskustelussa nousi esiin esim. seuraavia teemoja. Honeymoon -vaihe on tyypillinen asiakkaille. Tämä on havaittu myös ranskalaisessa tutkimuksessa, joka liittyi hankkeeseen, jossa asutettiin ihmisiä suoraan kadulta. ViaDia on Kadulta kotiin -hankkeessa asuntojen omistaja tai päävuokralainen → ViaDialla on velvoite pitää huolta asunnosta ja tekevät tiivistä yhteistyötä isännöitsijöiden ja taloyhtiöiden kanssa.

ViaDian Kadulta kotiin -hankkeen Sini Svahn kertoi tiestään asumisen tuen työntekijäksi. Oli talousvaikeuksia, ongelmia päihteiden kanssa ja asunnottomuutta. Hoitomotivaatiota ei ollut ja Sini joutui vankilaan. Vankilassa stressi väheni ja motivaatio elämänmuutokseen heräsi. Vankeusaikana Sini kävi kursseja ja sai tukea. Koevapautta alettiin suunnitella, mutta asunnon ja työpaikan hankkiminen tuntui ylivoimaiselta. Sitten löytyi tukea Siltavalmennuksesta ja myös asunto. Sini aloitti opinnot ja viimeisen vuoden hän suoritti oppisopimuksella ViaDialla.

Professori Juho Saari puhui otsikolla ”Vähän parempi elämä”. Millä tavoin ihmisiä voidaan tukea kohti vähän parempaa elämää? Huono-osaisuustutkimuksen kaksi perustehtävää. 1) Analyttinen ymmärrys tarkasteltavasta ilmiöstä: historia, tapahtumaketjut jne. 2) Pyrkimys parantaa huono-osaisten asemaa tulonsiirtoja, palveluja ja yhteiskunnallista sääntelyä uudistamalla. Tutkimustietoa on, mutta tukeeko tutkimus myönteisiä siirtymiä? Suurin osa tutkimuksista ei integroidu osaksi organisaatioiden sosiaalisia käytäntöjä tai haavoittuvaisessa asemassa olevien ihmisten arkea. Poliitikka ei ota huomioon eroja ihmisten resilienssissä. Ihmisten kyky hyödyntää saamiaan resursseja (kuten asuntoa, tukea, rahaa, opiskelua) vaihtelee merkittävästi. Miten asiakkaiden toimintakykyä voidaan vahvistaa? Pitää ymmärtää asiakkaan toiminnan takana olevat juurisyyt ja pitää vastata niihin. Toimintamallin pitää olla yksinkertainen ja tavoitteellinen. Arjen toiminta asiakkaan kanssa on yhdistelmä rajoja ja tukea. Asiakkaan tilannetta ja tarpeita pitää kuunnella herkällä korvalla ja antaa tarvittaessa intensiivistä tukea.

Millaisella reseptillä voidaan tuottaa vaikuttavaa tukea? Ei ole tulossa lisäresursseja valtiolta, kunnilta tms. toiminnan kehittämiseen, on pärjättävä olemassa olevilla resursseilla. Organisaatioiden pitäisi kokeilla rohkeammin uutta. Arjen rakenteisiin juurtuvat ja toimintakeskeiset mallit ovat hyviä (esim. kuntoutumien osaksi soppakeittiötä). Kannattaa keskittyä onnistumisiin (ongelmista ja epäonnistumisista ei yleensä opita uutta). Onnistumisia kannattaa todentaa (esim. suhteellisen pysyvät myönteiset siirtymät asumisessa, riippuvuuksissa, taloudenpidossa) → tämä edellyttää tapauskuvausten dokumentointia → näin voidaan näyttää toteen, millaisin keinoin asiakkaiden elämä on muuttunut vähän parempaan suuntaan.

Kuinka todennäköisiä erilaiset myönteiset siirtymät ovat ja voidaanko hyviä käytäntöjä siirtää organisaatiosta toiseen? Millaisia vaikuttavan toiminnan tukirakenteita pitää rakentaa?

Juho Saaren puheenvuoron jälkeen keskustelua käytiin mm. toiminnan rahoituksesta: järjestöissä usein tiedetään mikä on vaikuttavaa toimintaa, mutta rahoituksen löytäminen siihen voi olla vaikeaa. Asiakkailta usein vaaditaan liikaa, esim. päihteettömyyttä, mutta hyvässä mallissa tavoitteet ovat pieniä ja tarvittaessa tukea voi saada runsaasti. Usein ollaan tilanteessa, jossa tarjotaan resursseja (esim. asunto) ihmiselle, joka ei ole kykeneväinen hyödyntämään tätä resurssia ja menettää asunnon nopeasti.

Kahvitauon jälkeen jatkettiin yhteistä keskustelua. Työntekijän roolina on myös asiakkaiden edun ja oikeuksien ajaminen. Asiakkaat kohdataan palveluissa liian usein negatiivisesti ja pessimistisesti keskittyen epäonnistumisiin. Asumisen tuen työntekijän roolina voi olla se, että kertoo muille viranomaisille asiakkaan pienistäkin onnistumisista.

Meidän asiakaskuntamme voi olla vuokranantajan kannalta tosi vaikea. Asukas voi aiheuttaa isoja taloudellisia vahinkoja. Riittääkö mikään tuki silloin, vaikka yritettäisiin annostella tukea asiakkaan tarpeen mukaan? Löytyykö tarpeen mukaiselle tuelle maksajaa?

Jyväskylässä on uusi väylä asuntojen saamiseen – uudenlaista yhteistyötä vuokranantajien kanssa alkaen asunnottomien yönä järjestetystä seminaarista, jossa herätettiin keskustelua siitä, että yksityiset vuokranantajat voisivat uskaltautua vuokraamaan asuntoja järjestöjen käyttöön.

Tuen annostelussa on tärkeää, että tuntee asiakkaan ja hänen kokonaiselämäntilanteensa hyvin. Se vaatii aikaa ja tutustumista. Ongelmiin esim. vuokranmaksussa on puututtava nopeasti.

Keskustelua käytiin myös kilpailutuksista. Järjestöjen pitäisi olla ajoissa mukana vaikuttamassa siihen, millainen kilpailutuksesta tulee ja esim. millaiset tukitoimet asiakkaille mitoitetaan.

Pääkaupunkiseudulla asunnottomana vapautuvia on todella paljon. Pelkästään Helsinki-Espoo-Vantaan alueelle vapautuu n. 1300 vankia, joista ehkä jopa n. 50 % asunnottomana. Tämä on iso haaste eivätkä yksittäiset järjestöjen hankkeet pysty ratkaisemaan näin isoa rakenteellista ongelmaa eikä tuen lisääminen riitä, kun asuntoja ei ole tarpeeksi.

Keskustelua käytiin myös siitä, millaisin keinoin asiakkaita voidaan tukea irrottautumaan rikoksista ja millaista tukea tarvitaan päihde- tai mielenterveysongelmiin. Asiakkaat ovat haluttomia myöntämään etenkin mielenterveysongelmia.

Lopuksi keskusteltiin myös termistä ”tuen annostelu”. Sitä ei pidetty kovin osuvana, koska se passivoi asiakkaan ja korostaa työntekijän roolia liikaa. Tuen annostelulla tarkoitetaan työtettä, jossa asiakkaan kokonaiselämäntilannetta seurataan jatkuvasti ja reagoidaan lisääntyneeseen tuen tarpeeseen ketterästi.

Lopuksi nousi esiin myös joitain ajatuksia VAT-verkoston käsikirjan uutta painosta ajatellen. uuteen painokseen tarvitaan ainakin seuraavia lisäyksiä:

- Asunnottomana vapautuvat vangit ovat erilaisia, tätä pitää vähän avata (luottotiedottomat (ei välttämättä vuokravelkaa, elämänhallinta voi olla ok) vs. ne, joilla on takana isoja asumisen ongelmia eivätkä saa sen takia asuntoa)
- Uudet rikosseuraamukset (AEV)
- Tulevat tuomiot (miten tulevat tuomiot huomioidaan, miten asunto irtisanotaan asianmukaisesti, kun lähdetään suorittamaan tuomiota tai tutkintavankeuteen jne.)

Kiitos osallistujille osallistumisesta ja aktiivisesta keskustelusta. Kiitos Hanna-Riikka Alasippolalla sekä Pekka Matilaiselle järjestelyistä!